

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

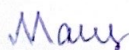
Макро- і мікроекономіка
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань *28 Публічне управління та адміністрування*
Спеціальність *281 «Публічне управління та адміністрування»*
Освітній рівень *перший (бакалаврський)*
Освітня програма *Публічне управління*

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

обов'язкова
українська

Завідувач кафедри економічної теорії
та економічної політики

Марина МАЩЕНКО

Харків
2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри економічної теорії та економічної політики
Протокол № 2 від 2.09.2021 р.

Розробник:

Бріль М.С., к.е.н., доц. кафедри економічної теорії та економічної політики

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна “Макро- і мікроекономіка” належить до циклу природничо-наукових та загальноекономічних дисциплін. Вона є невід’ємною складовою в комплексі економічних дисциплін, що містить політичну економію, сучасні економічні теорії, історію економіки та економічної думки, державне регулювання, світову економіку, міжнародну економіку, соціальну економіку, глобальну економіку, інвайронментальну економіку тощо.

Питання, які розглядаються у дисципліні “Макро- і мікроекономіка”, мають важливе значення для майбутніх фахівців у галузі публічного управління та адміністрування, оскільки дозволяють розкрити механізм функціонування економічної системи на основі поєднання макро- і мікроекономічних теорій, концепцій, моделей, обґрунтованих світовою та вітчизняною наукою й апробованих економічною практикою.

Мета навчальної дисципліни: формування системи теоретичних знань щодо понятійно-категоріального апарату макро і мікроекономіки; ґрунтовне оволодіння сутністю економічних явищ і процесів; забезпечення базової фундаментальної теоретичної підготовки, необхідної для подальшого вивчення циклу економічних дисциплін; глибоке розуміння законів і основних тенденцій економічного розвитку суспільства; розкриття інструментів та механізмів функціонування економічного розвитку на основі його найбільш відомих світових моделей та стратегій.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	4
Форма підсумкового контролю	залік

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Пререквізити	Постреквізити
Основи економіки (у школі)	Економіка України
	Стратегічний менеджмент
	Менеджмент публічних установ і організацій
	Світове господарство і міжнародні економічні відносини

Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
ЗК 1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.	ПРН 1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.
ЗК 3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	ПРН 1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.
СК 3. Здатність забезпечувати дотримання	ПРН 1. Використовувати базові знання з

нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.	історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.
ЗК 1. Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.	ПРН 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції.
ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.	ПРН 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції.
ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	ПРН 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції.
СК 3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.	ПРН 11. Уміти здійснювати пошук та узагальнення інформації, робити висновки і формулювати рекомендації в межах своєї компетенції.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Основні проблеми макроекономіки

Тема 1. Предмет, метод та основні проблеми макроекономіки. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

1.1. Предмет, суб'єкти та об'єкт макроекономіки. Макроекономіка як складова частина економічної теорії. Економічна система як об'єкт макроекономічного аналізу. Макроекономічні суб'єкти та їх взаємодія. Цілі та інструменти макроекономічної політики. Основні макроекономічні проблеми і суперечності. Місце макроекономіки в системі економічних наук.

1.2. Основні проблеми і основні поняття та показники макроекономіки, їх взаємозв'язок. Агреговані макроекономічні показники і функціональні взаємозв'язки між ними. Роль держави у вирішенні основних макроекономічних проблем. Макроекономічна політика та її види. Фіскальна, монетарна, зовнішньоекономічна та соціальна політики. Результативність політики, її залежність від політичних факторів.

1.3. Методи макроекономічних досліджень та функції макроекономіки. Методологія макроекономіки. Аналіз сукупних економічних тенденцій. Методи й принципи макроекономічних досліджень. Економічне моделювання. Екзогенні та ендегенні змінні макроекономічних моделей. Статичні й динамічні моделі. Мета та завдання макроекономіки. Макроекономічний аналіз як інструмент пізнання. Позитивний і нормативний аналіз. Макроекономічне прогнозування. Функції макроекономіки.

1.4. Макроекономічні показники в системі національних рахунків. Валовий внутрішній продукт (ВВП) та валовий національний продукт (ВНП). Методи обчислення ВВП. Тіньова економіка. Поняття ВВП, ВНП, їх співвідношення. Вимірювання ВВП та проблеми, що пов'язані з ним. Методи обчислення ВВП: виробничий, розподільчий (за доходами) та метод кінцевого використання (за витратами). Тіньова економіка. Співвідношення між потенційним і фактичним ВВП. Роль цінового фактора у вимірюванні ВВП. Номінальний і реальний ВВП. Показники рівня цін. Індекси цін. Індекс споживчих цін (ІСЦ). Індекс цін виробника. Дефлятор ВВП. Відмінність між ІСЦ та дефлятором ВВП. Зведення номінального ВВП до реального ВВП. Інфлювання і дефлювання.

1.5. Макроекономічні показники суспільного добробуту. Чистий економічний добробут, індекс людського розвитку, індекс економічної свободи, рівень глобалізації та зв'язок між ними. Національне багатство. Структура національного багатства, елементи національного багатства. Матеріальні і нематеріальні результати.

Семінарське заняття. Обговорення взаємозв'язку макроекономіки з іншими науками; методів та проблем вимірювання ВВП.

Тема 2. Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції.

Споживання, заощадження та інвестиції

2.1. Сутність сукупного попиту та основні фактори, що впливають на динаміку сукупного попиту. Сукупний попит, його відмінність від індивідуального попиту. Структура сукупного попиту. Споживчий попит. Інвестиційний попит. Попит держави. Цінові фактори, які впливають на сукупний попит: зміна відсоткової ставки, ефект багатства, обсяг та структура імпорту. Крива сукупного попиту. Нецінові фактори, які впливають на сукупний попит. Зміни в споживчих витратах, інвестиційних витратах, державних витратах та у витратах на чистий експорт. Заплановані й фактичні витрати.

2.2. Сукупна пропозиція та її динаміка. Короткострокова крива сукупної пропозиції. Зміна цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Довгострокова крива сукупної пропозиції. Чинники, які впливають на сукупну пропозицію: цінові фактори – зміна відсоткової ставки, зміна рівня цін; нецінові фактори – зміни цін на ресурси, продуктивності праці, правових норм. Кейнсіанська крива сукупної пропозиції. Класична крива сукупної пропозиції. Узагальнена крива сукупної пропозиції.

2.3. Модель “сукупний попит – сукупна пропозиція” як базова модель економічної рівноваги. Рівноважний рівень цін. Рівноважний обсяг виробництва. Варіанти макроекономічної рівноваги. Ефект храповика. Довгострокова й короткострокова рівновага. Порушення рівноваги сукупного попиту та сукупної пропозиції. Механізм відновлення рівноваги. Мультиплікатор у моделі AD-AS. Парадокс ощадливості.

2.4. Класична модель макроекономічної рівноваги. Рівновага економічних систем та механізм її забезпечення. Рівновага ринкової економіки. Передумови й еволюція розвитку класичної моделі макроекономічної рівноваги. Класична модель макроекономічної рівноваги: взаємодія ринків ресурсів, товарів, грошей та інвестицій. Гіпотези класичної моделі макроекономічної рівноваги. *Ринок ресурсів.* Ринок праці: умови рівноваги ринку праці за класичною моделлю, взаємозв'язок графіка рівноваги ринку праці з виробничою функцією. Ринок грошей: графік рівноваги ринку грошей за класичною моделлю. Ринок товарів: умови та графік рівноваги ринку товарів за класичною моделлю. Ринок заощаджень: вплив відсоткової ставки на ринок заощаджень, графік рівноваги ринку заощаджень.

2.5. Споживання і заощадження. Функція споживання. Споживання як функція доходу кінцевого використання. Функція заощадження. Середня схильність до споживання й заощадження. Гранична схильність до споживання та заощадження. Автономне споживання і чинники, які на нього впливають. Графік функції споживання. Графік функції заощадження. Теорії споживання. Кейнсіанська та неокласична концепції споживання. Чинники споживання і заощадження, не пов'язані з поточним доходом. Вибір активу заощадником. Ліквідність активу. Активи вищої та нижчої цінності. Види заощаджень. Парадокс заощаджень. Споживання туристичних послуг в Україні.

2.6. Інвестиції та фактори інвестування. Визначення прибутковості інвестиційних проектів. Інвестиційна функція та її графік. Роль інвестицій в економіці. Нестабільність інвестицій. Базова теорія автономних інвестицій в основний капітал. Теорія індукованих інвестицій. Відсоткова ставка як чинник інвестиційного попиту. Номінальна й реальна процентна ставка. Відсоткова ставка і чиста прибутковість інвестицій. Автономні інвестиції.

2.7. Моделі мультиплікатора і акселератора. Поняття мультиплікатора. Таблична модель мультиплікативного процесу. Модель простого мультиплікатора. Мультиплікатор Кейнса. Мультиплікативна зміна реального ВВП. Вплив інфляції на мультиплікативний ефект.

Значення мультиплікатора. Модель акселератора. Модель взаємодії мультиплікатора-акселератора.

Практичне заняття. Аналіз макроекономічної рівноваги на основі взаємодії сукупного попиту та сукупної пропозиції. Обговорення споживання та заощадження домогосподарств як функції наявного доходу

Тема 3. Держава в макроекономіці: фіскальна, монетарна політика держави, політика економічного зростання

3.1. Сутність, цілі, інструменти і види фіскальної політики. Податкова система – основа фінансів: її функції, елементи, шляхи вдосконалення. Податкові надходження як основне джерело доходів держави. Прямі й непрямі податки та їх роль у наповненні бюджету. Принципи ефективного оподаткування. Крива Лаффера. Види фіскальної політики: дискреційна та недискреційна. Фіскальна політика в Україні: основні напрями й протиріччя. Вплив системи оподаткування на діяльність промислових підприємств. Державні видатки та їх структура. Поточні та капітальні витрати держави. Дискреційна фіскальна політика. Стимулююча й стримуюча фіскальна політика. Модель впливу державних витрат та податків на сукупний обсяг виробництва. Мультиплікатор державних витрат і податковий мультиплікатор. Мультиплікатор збалансованого бюджету. Недискреційна (автоматична) фіскальна політика. Прогресивна шкала оподаткування. Соціальні трансферти. Стабілізаційний вплив на економіку автоматичної фіскальної політики в умовах падіння та зростання виробництва. Фіскальна політика з урахуванням пропозиції. Наслідки фіскальної політики на основі моделей “сукупний попит-сукупна пропозиція”, “витрати-випуск”, “AD-AS”. Вплив зниження податків на ВВП згідно з теорією економіки пропозиції.

3.2. Податково-бюджетний механізм як основний засіб здійснення фіскальної політики. Концепції збалансування державного бюджету. Вплив фіскальної політики та циклічних коливань, на державний бюджет. Бюджетний дефіцит: причини виникнення й економічні наслідки. Державне бюджетне обмеження. Циклічний та структурний дефіцити бюджету. Джерела дефіцитного фінансування. Емісійне й боргове фінансування бюджетного дефіциту.

3.3. Державний борг: причини, структура, наслідки. Економічні наслідки державного боргу. Ефект витіснення державою приватних інвестицій і тягар боргу для майбутніх поколінь. Методи управління державним боргом. Рефінансування. Реструктуризація. Боргові свопи. Списання боргу. Державний борг України та можливості його погашення.

3.4. Монетарна політика. Механізм функціонування грошового ринку. Грошова пропозиція та способи її вимірювання. Грошова маса і грошова база. Поняття ліквідності. Коефіцієнт монетизації. Попит на гроші й фактори, що його визначають. Модель попиту на гроші Баумоля-Тобіна.

3.5. Банківська система. Види банків та їх функції. Центральний (національний) банк як суб'єкт монетарної політики. Роль банківської системи у пропонуванні грошей. Операції центрального (національного) банку і грошова база. Інструменти центрального банку: політика облікової ставки, політика банківських резервів, операції на відкритому ринку. Грошовий та депозитний мультиплікатори. Грошово-кредитне регулювання економіки. Механізм створення грошей банками. Вплив монетарної політики на економіку: політика “дорогих” та “дешевих” грошей. Передавальний (трансмісійний) механізм монетарної політики. Заходи щодо стабілізації монетарної системи в трансформаційних економіках. Проблема довіри до грошей і монетарної політики.

3.6. Циклічні коливання та економічне зростання. Макроекономічна нестабільність і нерівномірність економічного розвитку. Економічні (ділові) цикли. Типи циклів. Теорії циклів. Циклічні коливання та їх види. Класифікація макроекономічних змінних для типового ділового циклу: проциклічні, антициклічні, ациклічні. Державне антициклічне регулювання. Особливості економічного циклу в Україні.

3.7. Економічна динаміка. Сутність економічного зростання. Передумови й характерні риси сучасного економічного зростання. Джерела економічного зростання. Методи обчислення джерел економічного зростання. Науково-технічний прогрес. Джерела зростання економіки України. Темпи економічного зростання. Фактори, які стримують економічне зростання. Економічне зростання та економічний розвиток. Державне регулювання економічного зростання. Показники рівня економічного розвитку. Особливості економічного зростання в Україні.

Практичне заняття. Визначення основних інструментів фіскальної політики держави та монетарної політики держави. Розрахунок темпів економічного зростання за різними концепціями

Тема 4. Ринок праці. Безробіття та політика зайнятості. Інфляція

4.1. Ринок праці. Зайнятість і безробіття. Соціально-економічний зміст зайнятості і безробіття. Зайнятість і відтворення в перехідній економіці. Класифікація населення за системою МОП. Попит і пропонування на ринку праці. Рівноважне безробіття. Види, показники та наслідки безробіття. Класична теорія ринку праці. Кейнсіанська теорія ринку праці. Теорія гнучкого ринку праці. Економічні та соціальні наслідки безробіття. Закон і крива Оукена.

4.2. Державне регулювання зайнятості. Політика попиту та політика пропозиції у регулюванні ринку праці: переваги й ефективність. Соціальний захист безробітних. Макроекономічні засади політики зайнятості. Причини безробіття серед молоді. Особливості ринку праці та стан безробіття в Україні. Зайнятість населення у сфері туризму: досвід зарубіжних країн і уроки для України.

4.3. Інфляція: сутність, причини, основні види. Поняття інфляції. Кейнсіанська та монетарна концепції щодо причин інфляції. Темп інфляції та методи його обчислення. Види інфляції залежно від її темпів. Очікувана та неочікувана інфляція за теоріями адаптивних та раціональних очікувань. Види інфляції за джерелами виникнення: інфляція попиту, інфляція витрат та їх графічна інтерпретація. Соціально-економічні наслідки передбачуваної та непередбачуваної інфляції. Взаємозв'язок безробіття та інфляції. Крива Філіпса у коротко- та довгостроковому періоді. Стагфляція.

4.4. Макроекономічна політика у відкритій економіці. Механізм зовнішньоекономічної політики. Інструменти зовнішньоторговельної політики. Іноземне інвестування. Порівняльна та абсолютна перевага. Платіжний баланс: його сутність та основні складові. Типові компоненти платіжного балансу. Класифікація статей платіжного балансу та їх взаємозв'язок. Платіжний баланс України. Валютний курс. Реальний і номінальний валютні курси. Вплив інфляції на номінальний валютний курс. Види валютних курсів. Попит та пропозиція валюти. Міжнародні системи валютних курсів:

4.5. Валютний ринок і валютний курс. Валюта та її види. Форми котирування валютного курсу. Види валютного курсу залежно від режиму його формування. Двосторонній та багатосторонній валютні курси. Номінальний та реальний валютний курс. Паритет купівельної спроможності. Попит і пропозиція як чинники валютного курсу. Зв'язок валютного курсу з платіжним балансом. Валютні системи в розвитку. Міжнародні системи валютних курсів: Бреттон-Вудська і Ямайська.

4.6. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП. Економічна рівновага в умовах відкритої економіки. Чистий експорт як компонент сукупних витрат. Гранична схильність до імпорту. Вплив чистого експорту на ВВП. Мультиплікатор витрат у відкритій економіці.

Практичне заняття. Визначення показників зайнятості та безробіття. Обговорення причин та наслідків інфляції попиту та інфляції пропозиції.

Змістовий модуль 2 Основні проблеми мікроекономіки

Тема 5. Корисність економічного блага. Економічний вибір. Аналіз поведінки споживача

5.1. Предмет мікроекономіки. Роль мікроекономіки. Еволюція та сучасний зміст предмету мікроекономіки. Суб'єкти та об'єкти економічних відносин на мікрорівні. Нормативна і позитивна мікроекономіка. Основні принципи і методи вивчення мікроекономічних явищ і процесів. Сучасний інструментарій мікроекономічного аналізу. Взаємозв'язок мікроекономіки з іншими дисциплінами.

5.2. Корисність. Криві байдужості: сутність, особливості побудови та взаємозв'язок із корисністю товару. Поняття корисності. Сукупна та гранична корисність. Функція корисності. Закон спадної граничної корисності економічного блага. Процес споживання та динаміка зміни сукупної та граничної корисності. Уподобання споживача. Побудова кривих байдужості. Карта кривих байдужості. Властивості кривих байдужості. Окремі випадки кривих байдужості. Поняття взаємозамінних благ, взаємодоповнюючих благ, нейтральних благ, благ із від'ємною корисністю.

5.3. Гранична норма заміщення. Рівновага споживача. Бюджетне обмеження споживача. Зміна бюджетної лінії. Поняття нахилу бюджетної лінії. Вплив зміни доходу споживача, системи оподаткування, субсидій, квот тощо на положення бюджетної лінії. Зміна цін та її вплив на бюджет споживача. Економічна, алгебраїчна та графічна інтерпретація рівноваги споживача. Вибір оптимального споживчого кошика. Методи знаходження точки рівноваги.

5.4. Реакція споживача на зміну доходу. Крива "дохід-споживання". Функція попиту від доходу: крива Енгеля. Поняття нормальних благ та благ нижчої споживчої цінності. Функції Торнквіста.

5.5. Реакція споживача на зміну цін товарів. Крива "ціна-споживання". Побудова кривої індивідуального попиту споживача. Поняття звичайних товарів і товарів Гіффена.

5.6. Ефект заміни та ефект доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності. Вплив ефектів за Слуцьким та за Хіксом. Рівняння Слуцького. Взаємодія ефектів заміни та доходу. Прийняття рішень у ситуаціях із ризиком. Невизначеність та економічний ризик. Умови схильності та несхильності споживача до ризику.

Семінарське заняття. Аналіз поведінки споживача. Моделювання поведінки споживача. Графічний аналіз і побудова кривих "дохід-споживання" та "ціна-споживання".

Тема 6. Закони попиту та пропозиції у ринковій економіці

6.1. Попит та основні фактори, що впливають на динаміку попиту. Ринковий попит як сума індивідуальних попитів (означення, побудова графіків). Зміна попиту та зміна обсягу попиту, фактори зміни (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз).

6.2. Пропозиція та основні фактори, що впливають на динаміку пропозиції. Ринкова пропозиція. Зміна пропозиції та зміна обсягу пропозиції, фактори зміни (економічний, алгебраїчний, графічний аналіз). Взаємодія попиту та пропозиції.

6.3. Ринкова рівновага. Ринкова ціна та ціна рівноваги, обсяг рівноваги. Механізм встановлення ринкової рівноваги (павутиноподібна модель). Вплив зміни попиту та пропозиції на рівновагу, взаємодія змін попиту та пропозиції. Виграш споживача та виробника. Практичне застосування аналізу рівноваги: встановлення мінімуму заробітної плати, межі цін, податки, квоти та тарифи, державний та приватний сектор.

6.4. Еластичність попиту. Поняття "еластичності" для загального випадку. Концепція еластичності взаємопов'язаних показників. Основні властивості еластичності. Чинники цінової еластичності, особливості їх впливу. Еластичність попиту. Оцінювання еластичності зростаючої та спадної функції. Методики обчислення коефіцієнта еластичності попиту. Еластичність попиту за чинниками впливу: еластичність попиту за власною ціною блага, еластичність попиту

за ціною взаємодоповнюючого блага та за ціною взаємозамінного блага (перехресна еластичність), еластичність попиту за доходом. Дуговий метод розрахунку еластичності. Зв'язок між еластичністю попиту за власною ціною блага та доходом виробника. Обчислення коефіцієнта еластичності для "нормальних" та "неякісних" товарів.

6.5. Еластичність пропозиції. Фактори впливу на еластичність пропозиції. Еластичність пропозиції за власною ціною блага, еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва. Еластичність туристичного попиту і пропозиції.

6.6. Економічна ефективність та добробут. Аналіз ринкової рівноваги. Часткова та загальна рівновага. Ефект зворотного зв'язку. Закон Вальраса. Рівновага в економіці обміну. Поняття загальної рівноваги за Парето. Ефективний стан економіки за Парето. Теореми суспільного добробуту. Теорія загальної рівноваги та політика в галузі економіки добробуту: ефективність та справедливість. Критерії оцінки добробуту. Утилітаристський критерій, критерій Роулза, критерій Хікса.

Практичне заняття. Визначення коефіцієнтів еластичності попиту та пропозиції, їх види. Точковий та дуговий коефіцієнти еластичності. Практичне значення еластичності

Тема 7. Теорія граничних продуктів та мікроекономічна модель підприємства. Витрати виробництва і прибуток

7.1. Підприємство як суб'єкт ринкових відносин: мотивація поведінки, економічна організація та основні види вибору. Фактори виробництва та їх класифікація. Економічні періоди функціонування фірми та множина можливих комбінацій ресурсів. Миттєвий, коротко- та довгостроковий періоди функціонування підприємства. Мотивація поведінки фірми. Мотивація поведінки туристичного підприємства.

7.2. Виробнича функція з однією змінною. Закон спадної продуктивності змінного фактора виробництва. Поняття та параметри виробничої функції. Виробнича функція як економічна модель технології, способи побудови виробничої функції (табличний, алгебраїчний, графічний). Основні властивості виробничих функцій. Двофакторна виробнича функція. Сукупний, середній та граничний продукт у короткотерміновому періоді: визначення, графічний аналіз взаємного розміщення кривих. Закон спадної продуктивності факторів виробництва.

7.3. Виробнича функція з двома змінними. Ізокванти й ізокости. Карта ізоквант. Гранична норма технічного заміщення. Границі заміщення факторів.

7.4. Поняття і види витрат. Витрати виробництва у короткотерміновому та довготерміновому періоді. Концепції витрат виробництва. Економічний та бухгалтерський підходи до визначення витрат. Альтернативні витрати. Явні та неявні; внутрішні та зовнішні витрати. Трансакційні витрати. "Нормальний прибуток" як елемент витрат. Сутність витрат туристичних підприємств. Постійні, змінні, сукупні, середні та граничні витрати. Закон зростаючих граничних витрат. Криві довготермінових витрат та їх види. Рівновага виробника: вибір комбінації виробничих факторів за критеріями мінімізації витрат чи максимізації випуску. Позитивний, нейтральний та негативний ефект масштабу. Фактори, що визначають ефект масштабу. Рівновага виробника: графічна, алгебраїчна та економічна інтерпретації.

7.5. Сутність і види прибутку. Сутність прибутку. Функції прибутку. Теорії прибутку. Основні напрями використання прибутку. Бухгалтерський і економічний прибуток. Правило мінімізації витрат за умови заданого обсягу виробництва. Правило максимізації прибутку. Загальний, середній і граничний дохід. Сутність і вимірювання прибутку підприємства. Показники діяльності сучасних підприємств.

Практичне заняття. Обґрунтування оптимальних економічних рішень виробників щодо обсягів виробництва та мінімізації витрат.

Тема 8. Теорія ринкових структур

8.1. Ринок досконалої конкуренції. Модель досконалої конкуренції та її характерні ознаки. Умови виникнення досконалої конкуренції. Характерні риси ринку досконалої конкуренції. Переваги і недоліки ринку досконалої конкуренції. Досконало конкурентна фірма та умови її функціонування.

8.2. Рівновага конкурентної фірми у короткостроковому та довгостроковому періоді. Типи поведінки фірми в умовах досконалої конкуренції: максимізація прибутку, мінімізація витрат, припинення виробництва (графічно). Ринковий попит та крива попиту на продукцію фірми за умов досконалої конкуренції. Сукупний, середній та граничний дохід фірми, їх графічне відображення. Граничний дохід та його співвідношення з лінією попиту на продукцію фірми. Точки критичного обсягу виробництва. Умови довгострокової рівноваги. Крива довгострокових середніх витрат. Галузеві відмінності кривих середніх витрат у довгостроковому періоді. Максимізація прибутку в коротко- і довготерміновому періодах.

8.3. Монопольний ринок Модель чистої монополії та її характерні ознаки. Характерні ознаки недосконалої конкуренції. Визначення монополії. Природні, економічні, адміністративні та правові бар'єри монопольного ринку. Різновиди монополій: відкриті, закриті, природні. Двостороння монополія. Монопсонія. Диверсифікація виробництва. Монопольна влада. Джерела монопольної влади. Показники монопольної влади (індекс Лернера, індекс Херфіндала-Хіршмана).

8.4. Особливості монопольного ціноутворення у коротко- та довгостроковому періодах. Монопольна ціна. Визначення монополістом ціни та обсягу виробництва (графічна, та алгебраїчна інтерпретація). Вплив на поведінку монополіста цінової еластичності попиту. Пропозиція фірми-монополіста та особливості її формування. Цінова дискримінація. Демпінг. Рівновага фірми-монополіста у довготерміновому періоді. Економічні наслідки та соціальна ціна монополії. Державне регулювання монопольної діяльності. Необхідність запобігання монополізму і проведення антимонопольної політики. Антимонопольна політика: основні принципи механізм дії. Методи антимонопольного регулювання: адміністративні та економічні. Особливості монопольної політики в Україні.

8.5. Ринок монополістичної конкуренції. Модель ринку монополістичної конкуренції та її характерні ознаки. Умови виникнення монополістичної конкуренції. Ознаки монополістичної конкуренції. Механізм монополістичної конкуренції.

8.6. Ціноутворення і визначення обсягів виробництва в умовах монополістичної конкуренції у коротко- та довгостроковому періодах. Максимізація прибутку. Короткотермінова та довготермінова рівновага фірми (графічна інтерпретація).

8.7. Цінова політика фірми. Визначення ціни. Роль реклами у визначенні ціни. Поглиблення диференціації продукту: позитивні та негативні наслідки. Вплив реклами на обсяги виробництва та витрати. Економічна доцільність реклами. Вплив реклами на ефективність туризму. Сутність та передумови розвитку нецінової конкуренції.

8.8. Олігополістична структура ринку. Ціноутворення і визначення обсягів виробництва в умовах олігополії. Олігополія, її сутність та основні ознаки. Показники концентрації ринку. Причини олігополії. Різноманітність олігополістичних структур, загальна взаємозалежність і складність аналізу поведінки підприємства на ринку. Дуополія: сутність моделей Курно та Бертрана. Дилема ув'язненого. Олігополістичне ціноутворення.

Практичне заняття. Обґрунтування оптимальних економічних рішень фірм щодо обсягів виробництва та цін продажу продукції за різних типів ринкових структур.

Перелік лабораторних занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Методи навчання та викладання

У процесі викладання навчальної дисципліни за комунікативними методами викладання дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачене застосування технології змішаного навчання як активних, так і інтерактивних навчальних технологій, серед яких: лекції проблемного характеру (Теми 1; 2; 8), робота в малих групах (Теми 2; 3; 6), мозкові атаки (Теми 4; 5; 8), кейс-метод (Тема 1; 3-5; 8), семінар-дискусія (Теми 1-4), ділові (рольові) ігри (Тема 2; 4; 7), презентації (Теми 3; 4).

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти залік – 60 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі колоквиуму як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що здійснюється у формі семестрового заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль включає оцінювання роботи студентів під час:

практичних та семінарських занять: активна робота на занятті (5 балів за виконання та захист практичних робіт 1-7) за умови виконання студентом практичних завдань, участі у вирішенні кейсів, обговореннях, ділових іграх. Загальна кількість балів – 35; участь у ігровій компоненті кейс-стаді «Міжнародні системи валютних курсів» – 5 балів.

письмових контрольних робіт (4), максимально оцінюється в 10 балів. Усього 40 балів.

колоквиумів (2): студенти мають дві контрольні роботи усередині та наприкінці семестру. Максимальна оцінка складає 10 балів за кожну роботу. Тестування включає завдання за усіма темами дисципліни і включає 20 тестових завдань (максимальна оцінка за кожне завдання – 0,5 бали).

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового заліку, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Студента слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D		
60 – 63	E	задовільно	не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	
1 – 34	F		

Форма оцінювання та розподіл балів наведено в таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
Тема 1. Основні проблеми макроекономіки	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1.Предмет, суб'єкти та об'єкт макроекономіки 2. Основні проблеми і основні поняття та показники макроекономіки, їх взаємозв'язок. 3. Макроекономічні показники в системі національних рахунків.		
	Практичне заняття	Опанування аналізу національної економіки.	Активна участь в обговоренні питань теми.	
			Перевірка та захист практичних завдань.	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Характеристика суб'єктів національних ринків.			
Тема 2. Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Сутність сукупного попиту та основні фактори, що впливають на динаміку сукупного попиту. 2. Сукупна пропозиція та її динаміка. 3. Модель "сукупний попит – сукупна пропозиція" як базова модель економічної рівноваги..		
	Практичне заняття	Бесіда «Споживання і заощадження». Дебати «Мультиплікативні ефекти на товарному ринку, їх економічний зміст». Дискусія «Інвестиції та фактори	Активна участь в обговоренні питань теми.	
			Поточна контрольна	10
			Перевірка та захист	5
<i>Самостійна робота</i>				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Аналіз тенденцій. Роль інвестицій в економіці. Навести приклади.			
Тема 3. Держава в макроекономіці	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Сутність, цілі, інструменти і види фіскальної політики. 2. Податково-бюджетний механізм як основний засіб здійснення фіскальної політики..3. Державний борг: причини, структура, наслідки.		
	Практичне заняття	Бесіда «Монетарна політика». Дебати «Економічна динаміка». Дискусії «Фактори, які стримують економічне зростання».	Активна участь в обговоренні питань теми.	
		Поточна контрольна робота.	10	

	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного	Економічне зростання та економічний розвиток. Державне регулювання економічного зростання. Показники рівня економічного розвитку. Особливості економічного зростання в Україні.		
Тема 4. Ринок праці. Безробіття та політика зайнятості. Інфляція	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Ринок праці. Зайнятість і безробіття. 2. Державне регулювання зайнятості. 3. Інфляція: сутність, причини, основні види.		
	Практичне заняття	Дискусія «Макроекономічна політика у відкритій економіці.». Дебати «Платіжний баланс: його сутність та основні складові». Бесіда «Вплив інфляції на номінальний валютний курс» Кейс-стаді «Міжнародні системи валютних курсів»	Активна участь в обговоренні питань теми (кейс-стаді).	5
			Перевірка та захист практичних завдань.	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного	Динаміка виробництва продукції галузей сільського господарства. Методи обчислення зміни обсягів продукції сільського господарства під впливом зміни продуктивності праці та чисельності працівників.			
Тема 5. Корисність економічного вибору. Аналіз поведінки споживача	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Еволюція та сучасний зміст мікроекономіки. 2. Корисність. Криві байдужості: сутність, особливості побудови та взаємозв'язок із корисністю товару. 3. Реакція споживача на зміну цін товарів.		
	Практичне заняття	Бесіда «Ефект заміни та ефект доходу як основа побудови функції індивідуального попиту на благо в ординалістській теорії корисності». Дебати «Умови схильності та несхильності споживача до ризику».	Колоквіум	10
			Перевірка та захист практичних завдань.	5
	<i>Самостійна робота</i>			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Прийняття рішень у ситуаціях із ризиком. Невизначеність та економічний ризик.			

Тема 6. Закони попиту та пропозиції у ринковій економіці Ринкова рівновага.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Попит та основні фактори, що впливають на динаміку попиту. 2. Пропозиція та основні фактори, що впливають на динаміку пропозиції. 3. Ринкова рівновага.		
	Практичне заняття	Дискусія «Еластичність попиту». Бесіда «Еластичність пропозиції». Дебати «Еластичність пропозиції за власною ціною блага, еластичність пропозиції за цінами факторів виробництва».	Активна участь в обговоренні питань	
			Поточна контрольна робота	10
		Перевірка та захист практичних завдань	5	
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до	Концепція еластичності взаємопов'язаних показників.		
Тема 7. Теорія граничних продуктів та мікроекономічна модель підприємства. Витрати виробництва і прибуток	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Підприємство як суб'єкт ринкових відносин: мотивація поведінки, економічна організація та основні види вибору 2. Виробнича функція з однією змінною. 3. Поняття і види витрат.		
	Практичне заняття	Дискусії «Концепції витрат виробництва». Бесіда «Явні та неявні; внутрішні та зовнішні витрати». Моделювання професійних ситуацій: «Показники діяльності сучасних підприємств».	Активна участь в обговоренні питань	
			Поточна контрольна робота	10
			Перевірка та захист практичних завдань	5
<i>Самостійна робота</i>				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Сутність і вимірювання прибутку підприємства. Показники діяльності сучасних підприємств.		
	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1. Ринок досконалої конкуренції. 2. Рівновага конкурентної фірми у короткостроковому та довгостроковому періоді. 3. Монопольний ринок.		

Тема 8. Теорія ринкових структур	Практичне заняття	Бесіда «Особливості монопольного ціноутворення у коротко- та довгостроковому періодах». Дебати «Монопольна ціна». Мозковий штурм «Умови виникнення монополістичної конкуренції».	Активна участь в обговоренні питань теми.	
			Перевірка та захист практичних завдань. Колоквіум	5 10
	Самостійна робота			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Ціноутворення і визначення обсягів виробництва в умовах монополістичної конкуренції у коротко- та довгостроковому періодах.		
Разом по курсу				100

Рекомендована література

Основна

1. Макроекономіка. Мультимедійний навчальний посібник / Бріль М.С., Кліменко О.М., Мащенко М.А., Пивавар І.В., Степаненко Н.О., Шифріна Н.І. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 705 с.
2. Бріль М.С. Макроекономічний аналіз: навчальний посібник для студентів спеціальності 051 «Економіка» / укл. М.С. Бріль, О.М. Кліменко, М.А. Мащенко, Н.І. Шифріна, І.В. Пивавар. – Х. : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 331 с.
3. Політична економія: навчальний посібник [Електронний ресурс] / за заг. ред. канд. екон. наук, доцента М. С. Бріль. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 320 с.
4. Уманців Ю. М., Сонько Ю. А., Лазебна І. В. Макроекономічний аналіз : навч. посіб. / Ю. М. Уманців, Ю. А. Сонько, І. В. Лазебна.– Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. – 424 с.

Додаткова

5. Історія економіки та економічних теорій : підручник / В. О. Сивоконь, Н. В. Статівка, В. Л. Міненко [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Сивоконя, Н. В. Статівки; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіональний ін-т держ. упр. – Харків : ХарПІ НАДУ "Магістр", 2019. – 619 с.
6. Макроекономіка . Методичні рекомендації до практичних завдань та самостійної роботи для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] [Текст] / укл. М. А. Мащенко, М. С. Бріль, О. М. Кліменко, Н. І. Шифріна; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020 – 66 с.
7. Мікроекономіка. Робоча програма для студентів усіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] [Текст] / укл. А. В. Литвиненко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018 – 68 с.
8. Теорія організації : підручник / Г. Л. Монастирський. – 2-ге вид., доп. й перероб. – Тернопіль : ЗУНУ, 2020. – 327 с. :
9. McConnell C. R. Economics : principles, problems, and policies / C. R. McConnell, S. L. Brue. – Boston : McGraw-Hill/Irwin, 2021. – 917 p.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

10. Міністерство доходів і зборів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://minrd.gov.ua>

11. Міністерство фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.minfin.gov.ua/>

12. Законодавчі та нормативні акти України. – Режим доступу : www.zakon.com.

13. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

14. Сайт ПНС імені С. Кузнеця Дисципліна «Макро- та мікроекономіка» <https://pns.hneu.edu.ua/enrol/index.php?id=505>